

בס"ד

חדש!
גליון השבועי בלשון הקודש

רגע של הלכה

בא | תשע"ז

שנה ג | גליון יב (קיד)

חזרה על הלכות השבוע

נמסרו ע"י הרב יוסף ישע"י ברוין שליט"א
מרא-דאתרא וחבר הבד"צ דשכונת קראון הייטס

הלכות האלה מדברות על מקרים רגילים ובאופן כללי, לא לכל מקרה. כאשר יש ספק האם ההלכה מתאימה למקרה מסוים, כדאי לשאול רב למעשה.

שעון שבת

שעוני שבת שכיחים מאד בבתי ישראל. המוני בית ישראל משתמשים בהם בכדי להדליק או לכבות מכשירי חשמל שונים, דוגמת מנורות אור, מזגני קירור או חימום, וכהנה רבות. האם השימוש בהם אכן מותר עבור שבת קודש?

ישנם פוסקים שנקטו להלכה כי השימוש בהם אסור באיסור גמור, והוציאו איסור זה מתוך איסור "אמירה לנכרי"; כשם שאנו מצווים ועומדים שלא לעשות מעשה שמחמתו יעשה הנכרי מלאכה עבורנו, כך אנו מצווים ועומדים שלא לעשות מעשה שמחמתו יעשה שעון השבת מלאכה עבורנו. אם שעוני שבת הללו היו קיימים בזמן החכמים גוזרי הגזירות, מעידים כמה מן הפוסקים הללו, ברור כי אף עליהם היו גוזרים חז"ל איסור מוחלט. אולם, רבו כמו רבו הפוסקים שנקטו להלכה כי השימוש בשעוני שבת מותר בהחלט, ואין בהעמדתם בערב שבת כל סרך איסור, כשעליהם נשענים כל בית ישראל הנוהגים היתר בדבר.

אמנם, אף אם אין בשימוש בשעוני שבת משום איסור "אמירה לנכרי", עדיין יש לדון בשימוש בהם מחמת השמעת קול: הרמ"א [רבי משה איסרליש, מגדולי פוסקי ישראל, במאה השש עשרה למניינם] נקט להלכה כי אסור להתחיל בעשיית מלאכה מערב שבת והיא הולכת ונמשכת ביום השבת קודש במקום שהמלאכה משמיעה קול, שכן בקול המלאכה הנשמע בעיצומו של יום יש משום "זילותא דשבת" שיחשודוהו השומעים כי עשה המלאכה בשבת*. אף בשעוני שבת, מצוי מאד השימוש בהם בהפעלת מכשירים המשמיעים קול [דוגמת מזגני קירור או חימום ועוד], ואם-כך מקום היה לאסור השימוש בהם מחמת השמעת הקול.

אולם, פוסקים רבים הסכימו, כי הקול היוצא מן המכשירים הללו, דוגמת מזגנים וכיוצא-בהם, שאינו קול גדול הנשמע בבירור כי-אם קול חרישי תמידי [המכונה 'רעש לבן'], אינו בכלל השמעת קול האסורה בשבת**. היתר נוסף בשימוש בשעוני שבת למרות הקול הנשמע מהם הוא במקום הפסד. כך בזמן הזה, מאחר שהעדר האפשרות ליהנות מהמזגנים וכיוצא באלו מכשירי החשמל כרוך בצער גדול, יש להתיר השימוש בשעוני שבת עבור הפעלת מכשירי החשמל הללו בשבת.

יסוד נוסף להתיר את השימוש בשעוני שבת מבלי איסור השמעת קול, היא המציאות ששעוני שבת מיוחדים ומיועדים לשבת. שכן, כל איסור השמעת קול כלים העושים מלאכה בשבת אינו אלא במקום שיחשודוהו השומעים בעשיית מלאכה בשבת, אולם במקום שדרך בני אדם להעמיד המלאכה מערב שבת והכל יודעים שלא נעשה כל מעשה אדם ביום השבת שוב אין בזה איסור. כך בשעוני השבת, מאחר שהכל יודעים שהם מיוחדים לשבת, וכל עצמם אינה אלא בכדי לכוונם מערב שבת ובכך להציל מאיסור עשיית מלאכה בשבת, שוב לא יבואו השומעים לחשוד בו בחילול שבת. היתר זה נכון אף יותר בשעוני השבת העשויים מתחילה באופן שהם מתוכנתים

לפעול רק בשבת, כשבחלקם הגדילו לעשות וקבעו בתוכנת ההפעלה את זמני שבת ויום-טוב שבכל השנה כולה. זאת ועוד, מאחר ששעוני השבת שכיחים בבתי רבים בישראל, יודעים כל תינוק ותינוקת כי העמדתם נעשית בערב השבת, ושוב אין כל מקום לחשד השומעים #789.

* פוסקים קדמונים כבר התירו את השימוש בשבת בשעונים [”כלי המשקולת שקורין זייג”ר”] המשמיעים קול בכל שעה בכדי להודיע השעה, מטעם שיודעים כולם כי העמידם האדם בערב שבת ולא עשה בהם כלל מלאכה בשבת, ומכאן ששעונים המשמיעים קול אינם בכלל איסור זה. עם זאת, יסוד היתר השימוש בהם, לומר כי יודעים כולם שהעמידם האדם בערב שבת, עולה מן המציאות שהיתה בימיהם, בה העמדת וכיוון השעון היתה צריכה להיעשות עשרים וארבע שעות מראש, וכך היה השעון מונה והולך במשך יממה שלימה, ומובן שידעו כולם כי קול תקתוק או צלצול השעון אינו יכול להיות להיות כרוך במלאכה שנעשתה בשבת אלא במלאכת העמדה שנעשתה שעות קודם לכן בערב שבת. יסוד היתר זה אינו קיים לכאורה בשעונים המעוררים שבזמנינו, בהם העמדת וכיוון השעות נעשית דרך כלל בלילה סמוך לשינה.

** השימוש בשעוני שבת עבור מכשירי חשמל אחרים המצויים בבית, כדוגמת מדיח כלים ועוד, פוגע לעיתים קרובות באיסורים נוספים, מלבד איסור השמעת קול [שאכן אינו קיים במקום שהקול הוא רעש חרישי תמידי, כאמור], וקצרה יריעת ’רגע של הלכה’ מלדון בשימוש בהם בשבת.

האם מותר למנחמים ואבלים לעמוד

אבל ל”ע מחוייב בכל שבעת ימי האבילות לישב על הקרקע או על כסא נמוך. אמנם, הוא אינו מחוייב לישב כל העת, ורשאי בהחלט לעמוד או להלך לסירוגין. אולם, בעת שנמצאים לפניו מנחמים, על האבל לישב לקבל תנחומים.

שורת הדין קובעת, כי מפאת כבוד האבל, המנחמים מחוייבים אף הם לישב על הקרקע או על כסאות נמוכים, מלבד אם האבל מוחל על כבודו ונותן להם רשות לישב על כסאות רגילים הגבוהים. אלא שמאחר שהישיבה על הקרקע או כסאות נמוכים אינה אלא מחמת כבוד האבל, אומדים אנו את דעתו של האבל כי בסתמא מוחל הוא על כבודו, וכך המנהג פשוט כי המנחמים יושבים על כסאות רגילים הגבוהים.

אמנם, כתבו הפוסקים, שהאבל צריך לבקש מחילה מפורשת באם ירצה לעמוד או לצאת מהחדר. ישיבה ארוכה על הקרקע או על כסא נמוך עלולה להיות קשה עבור האבל, ובמקום שהמנחמים אינם פוסקים מלבוא, זה יוצא וזה נכנס, מסתבר שירצה האבל לעמוד או אף לצאת מהחדר לזמן מה. עם כל זה, כדאי שהאבל יבקש מחילה להדיא וליטול רשות מן המנחמים היושבים לפניו בטרם יעמוד או יצא את החדר. #790

שהחיינו על נעליים

בדברי הרמ”א אנו מוצאים את המנהג לברך אדם הלושב מלבוש חדש בברכת ”תבלה ותחדש”, הוי אומר: תבלה בגד זה בשימוש ותזכה לחדש בגד חדש. אמנם, יוצא מן הכלל הוא אדם הלושב מלבוש חדש העשוי עור בעל-חי [כגון: נעליים, וכיוצא בהם]: במלבושים העשויים עור בהמה או חיה, ברכת ”תבלה

ותחדש" משמעותה שבעל-חי נוסף יומת לצורך עורו, "ורחמיו על כל מעשיו" העיד הכתוב, ואם-כך אין זו ברכה כלל ליחל למיתת בעל-חי, ומטעם זה אין מברכים ברכה זו.

הלכה פסוקה היא כי אדם הקונה או לובש מלבוש חדש מחויב לברך ברכת "שהחיינו". הלכה זו הונחה בקרן זוית בידי כמה וכמה מישראל בזמנינו, מאחר שבזמן הזה קניית מלבוש חדש הוא דבר הרגיל ושוב אין בכך שמחה יתירה. אמנם, אף למנהג הנהוג, מחויב האדם בברכת "שהחיינו" בקניית או לבישת מלבוש נאה יותר מהרגיל או יקר יותר מהרגיל.

בנוגע לקניית או נעילת מנעלים חדשים, כתבו הפוסקים שלכל הדעות מנעלים אינם חשובים מלבושים מיוחדים המוסיפים באדם שמחה, אף עבור עניים, ומשכך אין מברכים עליהם ברכת "שהחיינו", כשם שאין מברכים על קניית או לבישת גרביים חדשות ושאר בגדים פשוטים רגילים.

נראה כי הנימוק להלכה זו, לפיה אין מברכים ברכת "שהחיינו" בקניית או נעילת מנעלים חדשים, הוא משום שבימיהם של הפוסקים הקדמונים, מנעלים היו פשוטים וזולים מחמת היותם מלבוש הכרחי לו צריך האדם בכל עת ובכל שעה, ואדם היה אף מוכר כל אשר לו בכדי לקחת מנעלים לרגליו, בעוד ששאר כל המלבושים היו יקרים יותר מחמת היותם מלבושים פחות הכרחיים, ולחדש אותם נחשב למותרות. בימינו אנו, לעומת זאת, מנעלים עלולים להיות יקרים, לעילא ולעילא משאר מלבושים, ואף בכוחם להאריך ימים זמן רב יותר. ומשנשתנו העיתים, שוב זקוקים אנו לביאור מדוע אין מברכים עליהם "שהחיינו"?

יתכן, כי בביאור האמור לעיל להעדר אמירת ברכת 'תבלה ותחדש' על נעליים [כמו על שאר מלבושים העשויים עור] יש הסבר כדי שביעה אף להעדר אמירת ברכת "שהחיינו", ואפשר לתלות את העדר ברכת "שהחיינו" בכך שתפירת המנעלים העשויים עור כרוכה בהמתת בעלי-חיים, ומדת הרחמים מתגלגלת אצל כל הבריות ואינה חפצה במות המת, אף בעל-חי.

עוד יתכן, כי יש לתלות את העדר ברכת "שהחיינו" בכך שמנעלים היו מאז ומעולם פחות חשובים משאר מלבושי האדם, וזאת על שום שהם מצויים תמיד בקרקע ומתפלשים תדיר בעפר. לדרך זו, ההלכה הנוקטת כי מנעלים אינם חשובים מלבושים מיוחדים, אינה מיוסדת על הרגילות שברכישת מנעלים [או על סכום המעות שהאדם מוציא עבורם, אשר מימי עולם היה נכבד], אלא על יעודם בהליכה בדרך והיותם טמונים באבק דרכים.

קשה אמנם למצוא סימוכין לביאורים האמורים ולתמוך את ההלכה בטעמים המבוארים, אולם בין כך ובין כך נפסקה הלכה, וכך הוא המנהג הפשוט, שאין מברכים "שהחיינו" בקניית או נעילת מנעלים חדשים. #791

מודעות דגיטליים בבית הכנסת

בעקבות ההתפתחות הטכנולוגית, לוחות אלקטרוניים

הפכו לכלי שרת המצויים בבתי כנסיות רבים. בקהילות רבות קובעים אותם בכותל בית הכנסת בכדי להודיע לכל באי האולם על זמני התפילות, כמו גם על זמני השיעורים המתקיימים בבית הכנסת, לצד הפרשת רבים מאיסורא ולימודם לקיים המצוות כתיקונם על-ידי פרסום זמני ההלכה השונים שבמשך כל היום. לעיתים, מגדילים לעשות ומלמדים תורה ברבים בפרסום דבר תורה, אם בהלכה אם בחסידות, למען דעת כל חכמי הארץ.

בעבר, תליית לוחות מודעות, מודעות, או סדינים נאים מצויירים, היתה מותרת בבית הכנסת, כל זמן שהקפידו על התנאי דלהלן באשר למקומם: אסור לתלותם על כותל המזרח, מאחר שבני האדם עומדים להתפלל ופניהם אל המזרח, אלא על אחד משלושת הכתלים הנוספים שבבית הכנסת, במקום הגבוה מעיני אדם בינוני – כל זאת בכדי שלא תפגע בהם עין האדם בעת התפילה ותיטרד מחשבת כוונתו. בעת שמקפידים על התנאים האמורים – ועדיף לדייק בשניהם, הן לתלות בכותל שאינו כותל המזרח והן שיהיו במקום הגבוה מעיני האדם – אף תליית לוח אלקטרוני מותרת בבית הכנסת.

בדברי הפוסקים מבואר היתר בדיעבד, בבתי כנסיות בהם כבר שנם עיטורים או קישוטים התלויים בכותל המזרח או באחד משאר הכתלים במקום הנמוך מעיני אדם בינוני, מחמת ש"כבר דשו בו רבים" והתרגלו המתפללים אל אותם העיטורים או הקישוטים, ושוב לא תתבלבל מחשבתם ותיטרד כוונתם בשעת התפילה. אמנם, היתר זה אינו קיים בלוח אלקטרוני, שכן לוח אלקטרוני שונה ממודעות או תמונות דוממים, בכך שהתמונה הנראית על-גביו מתחלפת תדיר – אם מדי דקות אם מדי שעות – ועין האדם נמשכת אל התמונה המתחלפת בכל עת, ואם – כך אין כל היתר בהצבת לוח אלקטרוני, שכן אינו דומה כלל לעיטורים או קישוטים התלויים.

אף כאשר הצבת הלוח נעשית במקום ראוי, בכותל שאינו כותל המזרח ולמעלה מגובה עיני האדם, יש לזהר ולדקדק היטב שכל הנטיעות שנוטעים בו יהיו כמותו (של בית הכנסת), והמראות הקבועים בו יהיו תואמים את קדושת בית האלקים והלכות ההנהגה בבית התפילה. #792

מה עושים עם ספר תורה הכשר רק בדיעבד

מעת לעת מתעוררת "שאלה" על כשרותו של ספר התורה. לעיתים השאלה עולה במקום טעות "גסה", כשנפלה טעות בכתיבת הסופר, ולעיתים השאלה עולה כשנפלו באותיותיו סדקין או מחיקות מחמת שעברו עליו ימים רבים. במקום כזה, יש לתת את ספר התורה ביד סופר לצורך תיקונו בטרם יקראו בו פעם נוספת, במקום שאפשר לתקן, או לגללו ולהניחו בגניזה, במקום שאי אפשר לתקן [ראה הלכה #517]. מה יעשו הציבור במקום בו אי אפשר לתקן את הריעותא שבספר התורה, אולם ריעותא זו אינה אלא לכתחילה ואינה פוסלת את הספר בדיעבד? הלכה פסוקה היא כי ספר תורה הכשר בדיעבד יש לקרוא בו

בקביעות וברגילות, מבלי שיאבד את מקומו בין ספרי התורה האחרים בהם קוראים בזה אחר זה בבית הכנסת, שכן מאחר שעלתה ההכרעה כי ספר התורה כשר בדיעבד, הימנעות מקריאה בו תדגיש ברבים את הפגם אשר בו ויש בכך משום בושה לספר תורה.

אמנם, מקצת בני אדם נהגו סלסול בעצמם להקפיד לקרוא דוקא מתוך ספר תורה המהודר בתכלית בימים בהם נקראות פרשיות מסוימות בתורה, ובפרט בזמן שקריאת התורה היא חיוב מדאורייתא, כפרשת זכור בשבת הסמוכה לימי הפורים וכיוצא-בו. בזמנים הללו, יוכל האדם להתעלם מספר התורה הנתון בשאלה וכשרותו אינה אלא בדיעבד, ולהעביר עליו בכדי לקרוא מתוך ספר תורה הכשר לכתחילה בלא כל פקפוק. #793

האם אפשר להצטרף למנין מרחוק

אמירת הקדיש, ככל דבר שבקדושה, אינה אלא במעמד עשרה מישראל. בעת אמירת קדיש ביום השנה [יארציט] בבית החיים, לעיתים אין עשרה אנשים העומדים כמנין על הקבר לצורך אמירת הקדיש, אולם ישנם אנשים נוספים המפוזרים בינות לקברים האחרים. בדומה לכך, בעת אמירת קדיש בבית הכנסת שיש בו אולם גדול ורחב ידים, לעתים קרובים אין עשרה אנשים העומדים כמנין בסמוך לשליח הציבור והמתפללים על ידו, אולם ישנם אנשים נוספים הסובבים בשאר חלקי בית הכנסת ולא התקבצו זה אל זה אל מנין התפילה) מאחר שאינם עומדים כעת בתפילה, כיון שגמרו כבר להתפלל' או שעסוקים בלימוד התורה). אימתי רשאים הציבור המצומצם לומר קדיש?

ההלכה היא כי לצורך אמירת הקדיש צריכים חמשה אנשים שיעמדו בסמוך והיו פנויים לעניית הקדיש [כך שיחד עם אומר הקדיש הרי הם ששה, רוב מנין בישראל], כשעליהם נוספים ארבעה אנשים העומדים בתוך טווח הראיה ויכולים להשקיף ממקומם על אמירת הקדיש. כל זמן שהארבעה הללו עומדים במקום הנראה, אין הם צריכים לשמוע את מילות הקדיש, ורשאים הציבור המצומצם, ששת האנשים, להגדיל ולהקדיש שמיה רבא. [בחזרת הש"צ צריכים שתשעת האנשים כולם ישמעו ויענו התפילה ולא די בששה אנשים – ראה הלכה #509 והלכה #696]. אמנם, זאת בתנאי שאין דרך הרבים מפסיק בין ציבור ששת המקדישים ובין ארבעת הנוספים העומדים וצופים; אם דרך רחב העשויה להילוך רבים מפסיקה בין אחד מהעשרה ושאר הציבור, אין הוא חשוב חלק מהמנין ואין בידם לומר קדיש.

בבית הכנסת, מעבר רחב המוליך אל הפתח הראשי של בית הכנסת ומשמש לכניסה ויציאה, חשוב כדרך הרבים המפסיק, אולם המעברים המצויים בחלל בית הכנסת המיועדים להקל על המתפללים בהליכתם בתוך בית הכנסת, אינם חשובים כדרך הרבים המפסיק. כמו כן, שבילים צרים

בתוך בית החיים המיועדים להקל על האנשים בהליכתם
בתוך בית החיים, אינם חשובים כדרך הרבים המפסיק,
במיוחד במקום שבית החיים מוקף גדר או חומה הסוגרים
ומציינים את תחום השטח. #794

ברכה בשירותים?

במוצאי שבת ויום-טוב אנו מצווים להבדיל על היין,
להבחין בין הקודש שחתימתו במוצאי השבת והיום-טוב
ובין החול שפתיחתו בתחילת ששת ימי המעשה. אמנם,
במקום שיש צורך בעשיית מלאכה קודם להבדלה על הכוס,
די באמירת ברכת ההבדלה בדרך קצרה: "ברוך המבדיל בין
קודש לחול".

פוסקי זמנינו עוסקים בשאלה הבאה: האם מותר לומר
"ברוך המבדיל" בבית הכסא? אדם עשוי למצוא עצמו
משתמש בבית הכסא בסיומה של השבת ויקבל בשמחה
את האפשרות להדליק את האור, להשתמש במים החמים,
לקרוע נייר טואלט* וכיוצא-באלו. כלום יש בידו לומר
הבדלה קצרה ולפנות לעשיית מלאכה?

[שאלה זו אינה מצויה בספריהם של פוסקים ראשונים,
מאחר שלא התעוררה אלא בדורות האחרונים, בהם בית
הכסא החל להיבנות בתוך הבית בחדר סגור ואינו עומד פתוח
בשדה].

ישנם פוסקים שהכריעו כי קיום מצוה לעולם אינו יכול
להיעשות בבית הכסא. אמירת "ברוך המבדיל" חשובה
לכאורה כקיום מצוות הבדלה, ואם-כך בהתאם לאיסור
קיום מצוה בבית הכסא שהעלו הפוסקים הללו בדבריהם,
יש מקום לאיסור אמירת ברכת ההבדלה בבית הכסא. אולם,
לרוב הפוסקים אין כדי לאיסור האמירה, מחמת איסור זה
לחוד, ויש כמה נימוקים להקל בענין זה.

אלא שלכאורה יש לדון בשאלה זו משום איסור אחר,
ולבוא עליו באיסור אמירת ההבדלה ממקום אחר: איסור
הזכרת שם שמים בברכה בבית הכסא [אף שלא במקום
קיום מצוה]. הן אמנם כי ברכת "ברוך המבדיל בין קודש
לחול" אינה כוללת בתוכה שם שמים מפורש, אולם מכל-
מקום הלא היא ברכה לשמים המפנה אל הקב"ה, והפוסקים
נוקטים כי ביטוי המפנה אל הקב"ה לא יכול אף הוא לעלות
על שפתי האדם בבית הכסא.

אמנם, רשאי האדם לומר תיבות אחרות המזכירות את
ההבדלה בין קדושת השבת ובין ימי החולין, מבלי להפנות
אל הקב"ה המבדיל, ובתום אמירתם יצא מתחום חיי
עולם השבת ומיד יהיה רשאי לעשות מלאכה בבית הכסא
ולהתחיל בחיי שעה בששת ימי המעשה. #795

* יש להבחין כי ישנם שיטות שונות בענין היתר קריעת נייר טואלט בשבת (ראה
גם הלכה 117#), וקצרה יריעת רגע של הלכה' מלדון בהם.

**GET THE DAILY
'ONE MINUTE HALACHA'
IN ENGLISH**

CALL (347) 696-7802. Archives can also be accessed there (#3).

EMAIL halacha2go@gmail.com "subscribe" to receive the day's one minute Halacha audio, video & text.

VISIT www.halacha2go.com to see the video, text and archives.

WHATSAPP Add 1 (347) 456-5665 to your contacts then send a WhatsApp "subscribe" (video only).

הערה: אין לראות בזה שום המלצה להחזיק ולהשתמש במכשיר עם חיבור להאינטרנט.

**לראות ולשמוע
את ההלכה היומית
בלה"ק:**

טלפון:
347.696.7802 (ארכיון #3)
בא"י: 972.3.97.86.898

אימייל
שלח אימייל עם בקשה
להרשם לכתובת
halacha2go@gmail.com

אתר:
www.halacha2go.com

וואטסאפ:
תוסיף מספר 1.347.456.5665
לרשימת אנשי הקשר שלך
ושלח לשם בקשה ל'מנוי'.

בקרוב:

- חובת ההפנייה למקורות משניים (באמת?)
- סתם יינם בפרחי באך
- מחילה על משכורת: ויתור או לא?
- בגדי שבת או בגדי חול
- קרש חיתוך ודבר חריף
- האם אפשר להקהל בכל ספק דרבנן?
- ללכת עם גרביים בבית בלי נעליים
- הגפן על יין מענבים ללא גרעינים

לעילוי נשמת
הרה"ח יוסף בן ר' אברהם ע"ה **טעוועל**
נפטר ד' שבט ה'תש"ע
נתרם ע"י
ולזכות משפחת **טעוועל** שיחיו

**Please partner
with us in teaching Torah to thousands of Yidden a day.**

**For sponsorships, dedications, and ads
(347) 465-7703 or email halacha2go@gmail.com**

קול ילדי ישראל: 718.569.7500

MINK
JEWELERS
A Name To Trust Since 1978

Sunday 12pm - 4pm
Monday - Thursday
11am - 6pm
Friday 11am - 2pm
718.804.0806
744 Eastern Pkwy

• Evening Appointments Available • Special Financing Options Available.